

فاصله انتظارها: کاهش اعتبار حسابرسی در جامعه

ناصر توکلی

عضو هیئت عالی نظارت جامعه حسابداران رسمی ایران

سازش

در این گفتگو با شما به عنوان یکی از خبرگان حرفه همراه می شویم تا از دیدگاهها و نظرهای ارزشمند شما در خصوص مفهوم فاصله انتظارهای جامعه از حرفه حسابرسی آشنا شویم. همانطور که می دانیم فرایند حسابرسی به لحاظ شیوه و حجم کار، برای اشخاص و ذینفعان خارج از مجموعه واحدهای تجاری قابل رویت نیست. با قبول این که از یک طرف میزان دقیق مسئولیتهای حسابرس برای استفاده کننده مشخص نبوده و از طرفی سقف انتظارهای استفاده کنندگان برای حسابرس روشن نیست، در شروع گفتگو بفرمایید که فاصله انتظارها چه تعریفی دارد و از چه عواملی ایجاد می شود؟

توکلی

تفاوت بین آنچه که استفاده کنندگان از گزارشهای حسابرسی از حرفه حسابرسی می خواهند و آنچه که در واقع حرفه حسابرسی فراهم می کند را اصطلاحاً فاصله انتظارها می گویند. عوامل ذیل موجب ایجاد فاصله انتظارها می شود:

استفاده‌کنندگان از گزارش‌های حسابرسی و صورتهای مالی، اغلب هنگامی که گزارش حسابرسی را می‌خوانند یک سطح اطمینان مطلق را برای خود تصور می‌کنند، که این امر موجب ایجاد انتظارات غیرمنطقی و نادرستی می‌شود. نهادها، ارگانها و دادگاه‌ها در اغلب پرونده‌های مربوط به فساد مالی، انتظارات نامعقولی از حسابرسان دارند؛ در حالی که حسابرسی صورتهای مالی این است که ثابت شود صورتهای مالی عاری از اظهارات غلط ناشی از تقلب و یا خطا می‌باشد. همچنین برخی از استفاده‌کنندگان گزارش‌های حسابرسی، دامنه گسترده‌ای را برای حسابرسی نسبت به آن چیزی که به‌واقع وجود دارد، تصور می‌کنند، آن‌ها ممکن است به‌گونه‌ای نادرست حسابرسی را با تضمین نبودن تقلب مرتبط بدانند. این موضوع در عمل موجب کاهش اعتبار و جایگاه حسابرسی در جامعه می‌شود.

سازمان

برای کسانی که با حسابرسی آشنایی دارند شاید پیش آمده باشد که از مفهومیهای مختلف در حسابرسی مثل اطمینان معقول (که شما هم به آن اشاره داشتید) می‌توان برداشتهای متفاوتی داشت. در خصوص استفاده‌کنندگان وضعیت حتی بسیار بدتر است. چرا که ممکن است شناخت چندان یا مناسبی از مفاهیم حسابرسی نداشته باشند. این یک مسئله بنیادی به‌نظر می‌رسد. چه راهکاری می‌توان در این خصوص اندیشید؟

توکلی

یکی از عوامل ایجاد فاصله انتظارات، نداشتن درک مشترک نسبت به مفاهیم حسابرسی توسط استفاده‌کنندگان می‌باشد، از جمله نداشتن درک و آشنایی با اصطلاحهای تخصصی حسابرسی، سوءتعبیر از این اصطلاحها، نداشتن درک مناسب از نقش و مسئولیتهای حسابرس و ... که باید با آگاهی بخشیدن به استفاده‌کنندگان نسبت به این مفاهیم، اقدامهای مورد نیاز انجام شود.

سازمان

این طور برداشت می‌شود که برای حل مشکل باید نگاه جامعه‌شناسانه به موضوع داشت.

توکلی

بله همین‌طور است. یکی از مواردی که می‌تواند به‌رفع این

الف- فاصله معقول یا مورد انتظار: تفاوت بین آنچه جامعه انتظار دارد حرفه حسابرسی انجام دهد و آنچه که به‌طور معقول می‌توان انتظار داشت حرفه حسابرسی انجام دهد. این مورد ناشی از انتظارات نامعقول افراد می‌باشد. به‌عنوان مثال در بعضی موارد استفاده‌کنندگان از گزارش‌های حسابرسی، یک سطح اطمینان مطلق را برای خود تصور می‌کنند و این امر بالقوه موجب انتظارات غیرمنطقی و نادرست می‌گردد.

ب- فاصله عملکردی: تفاوت بین آنچه به‌طور معقول می‌توان از حسابرسان انتظار داشت و آنچه که حسابرسان به‌واقع انجام می‌دهند یا از کار حسابرسان دیده می‌شود، که این موضوع نیز می‌تواند ناشی از دو مورد زیر باشد:

۱- ب- استانداردهای نامناسب: فاصله انتظارات معقول از حسابرسان و آنچه به‌واسطه قوانین و مقررات موجود از حسابرسان انتظار می‌رود. یعنی اگر حسابرسان از استانداردها و قوانین و مقررات مناسبی برای امر حسابرسی استفاده نکنند، باطبع نتیجه کار آن‌ها با انتظارات معقولی که جامعه از آن‌ها دارد متفاوت است و این امر باعث افزایش فاصله انتظارات می‌گردد.

۲- ب- عملکرد نامناسب یا پایین‌تر از حد استاندارد: فاصله بین آنچه بر اساس قوانین و مقررات و استانداردها از حسابرسان انتظار انجام آن می‌رود و آنچه توسط جامعه از کار حسابرسان مشاهده می‌شود، که این موضوع به‌دلیل رعایت نشدن استانداردها و قوانین و مقررات لازم به‌طور کامل توسط حسابرسان می‌باشد، این موضوع می‌تواند ناشی از عوامل مختلفی از جمله رقابت غیر حرفه‌ای، پایین بودن نرخ حق الزحمه، عدم آموزش مناسب حسابرسان و ... باشد.

سازمان

توصیف جامعی ارائه کردید. در جایی به مفهوم تصور استفاده‌کنندگان از کار حسابرس اشاره داشتید که به‌نظر می‌رسد ناشی از عدم شناخت جامعه از مسئولیت حسابرسان است. نظر شما در این خصوص چیست؟

توکلی

عدم شناخت جامعه از مسئولیت حسابرسان یکی از عوامل موثر در ایجاد انتظار نامعقول از حرفه حسابرسی است.

توکلی

در پژوهشی با عنوان وجود شکاف انتظار حسابرس و تاثیر آن بر اعتماد حسابداران، به این نتیجه رسیده‌اند که شکاف انتظارات از حسابرسی، با اعتماد سهامداران رابطه منفی دارد و هر چه شکاف انتظارات حسابرسی بیشتر باشد، اعتماد سهامداران به حسابرسان کاهش می‌یابد و حسابرسانی که استقلال خود را حفظ کنند، سطح ارتباط خود با استفاده‌کنندگان را بهبود می‌بخشند و این امر موجب کاهش شکاف انتظارات حسابرسی و جلب اعتماد استفاده‌کنندگان به‌طور همزمان می‌شود.

در پژوهشهای انجام‌شده با عنوان اعتماد اجتماعی و نگرش حسابرسان درباره استقلال، این نتیجه به‌دست آمد که اعتماد اجتماعی یک عامل مهم و اثرگذار در نگرش حسابرسان درباره رعایت استقلال است، یعنی اعتماد اجتماعی باعث رعایت بیشتر موازین اخلاق حرفه‌ای از جمله استقلال در بین حسابرسان است.

در تحقیق دیگری با عنوان پیش‌بینی بی‌اخلاقی و فساد مالی با توجه به اعتماد اجتماعی در حرفه حسابرسی، به این نتیجه رسیدند که رابطه منفی مستقیمی بین اعتماد اجتماعی و فساد مالی در میان حسابرسان حرفه حسابرسی وجود دارد.

سایبرس

به‌عنوان یک راهکار «آموزش استفاده‌کنندگان از گزارش حسابرس» را چه میزان عملی و در کاهش فاصله انتظارات موثر می‌دانید؟ در این خصوص اگر پژوهشهای

مشکل کمک کند، ایجاد اعتماد اجتماعی از سوی حسابرس و گزارشهای حسابرسی است. رعایت هنجارهای اجتماعی توسط حسابرس موجب بهبود کیفیت حسابرسی خواهد شد و در نهایت، ارتقای کیفیت گزارش حسابرسی، مشروعیت اجتماعی حسابرس را به‌دنبال خواهد داشت. در جامعه‌ای که حسابرسان از مشروعیت و شهرت کافی درکشف و گزارش تقلب برخوردار باشند، اعتماد عمومی به حسابرس ارتقاء می‌یابد.

سایبرس

نگاهی به‌خود فرایند حسابرسی بیندازیم. در جریان کار حسابرسی به‌نظر شما کدام مورد یا موارد از تصمیمهای حسابرس، شکاف انتظارات بین حسابرسان و استفاده‌کنندگان را می‌تواند رقم بزند.

توکلی

یکی از موارد دیگر در شکاف انتظارات بین حسابرسان و استفاده‌کنندگان، بحث «سطح اهمیت حسابرسی» می‌باشد. در پژوهشهایی که انجام‌شده، به این نتیجه رسیدند که حسابرسان و استفاده‌کنندگان معتقد به‌ضرورت افشای مبلغ سطح اهمیت هستند و این موضوع منجر به افزایش درک استفاده‌کنندگان از گزارشهای حسابرسی خواهد شد، که می‌تواند باعث کاهش شکاف انتظارات بین حسابرسان و استفاده‌کنندگان گزارشها در حوزه سطح اهمیت باشد.

سایبرس

بدین ترتیب، برای دو طرف چالش ایجاد می‌شود. به‌عنوان فردی حرفه‌ای در امر حسابرسی، چالش حسابرس در عصر حاضر را چه می‌دانید؟ حسابرس در عصر حاضر با چالشهای مختلفی روبه‌رو می‌باشد. یکی از این چالشها استقلال و از دست‌دادن مشتری است.

سایبرس

همگام و دوشادوش افزایش انتظارات از حرفه حسابرسی و ایجاد هرچه بیشتر فاصله انتظاراتها، تحقیقهای انجام‌شده در این زمینه است که می‌تواند به فهم مطلب برای دو طرف و یا حتی ایجاد راهکار برای کاهش آن کمک‌کننده باشد. اگر مایلید به برخی از این نوع تحقیقها به‌خصوص در ارتباط با استقلال حسابرس اشاره کنید.

افشای مبلغ سطح اهمیت می‌تواند

باعث کاهش شکاف انتظاراتی

بین حسابرسان و استفاده‌کنندگان گزارشها

در حوزه سطح اهمیت باشد

هرچند نتایج پژوهشهای انجام شده
در ایران و برخی کشورها متفاوت است
و لیکن کلیه پژوهشها در مجموع از
نقش آموزش در کاستن از
فاصله انتظارهای سایبرسی
حمایت می‌کنند

توکلی

با وجود دشوار بودن این موضوع، ولی ارزش این را دارد که موجب کم‌کردن فاصله انتظارها شود و مشکلات آتی حرفه سایبرسی و استفاده‌کنندگان را کاهش دهد.

سایبرس

برخی نظرها از «ایجاد یک واحد مستقل ناظر بر حرفه سایبرسی» صحبت به میان آورده‌اند. این راهکار را چه میزان در کاهش فاصله انتظارها موثر می‌دانید؟

توکلی

تشکیل یک واحد نظارت حرفه‌ای مستقل، در صورتی که بتواند از ساختار مناسبی برخوردار باشد، می‌تواند از طریق نظارت حرفه‌ای مناسب بر موسسه‌های سایبرسی و سازمان سایبرسی و کنترل کیفیت آنها، موجب افزایش اعتماد اجتماعی حرفه سایبرسی و همچنین باعث استقلال بیشتر سایبرسان گردد، در نتیجه به صورت کلی باعث می‌شود فاصله انتظارهای بین حرفه سایبرس و استفاده‌کنندگان از گزارشهای سایبرسی کاهش یابد.

سایبرس

امید است نظرها و راهکارهای شما بتواند هم در درک موضوع و هم در ایجاد بستر مناسب برای کاهش فاصله انتظارها اثرگذار باشد.

اثبات‌کننده انجام شده است، اشاره کنید.

توکلی

آموزش مربوط به فرایند سایبرسی به استفاده‌کنندگان از گزارش سایبرسی، یکی از راهکارهایی است که می‌تواند به کاهش آثار مخرب فاصله انتظارهای سایبرسی کمک کند، با این وجود، در این بین دشواریها و پیچیدگیهایی وجود دارد که مانع از کم کردن از تمامی عناصر فاصله انتظارها به یک میزان می‌گردد در هر صورت فاصله مورد انتظار (معقول) ناشی از انتظارهای نادرست استفاده‌کنندگان از گزارشهای سایبرسی را می‌توان از طریق آموزش بهبود بخشید.

پژوهشهایی که در کشورهای استرالیا و ایرلند و ... بر روی دانشجویان انجام شد، نشان داد بعد از گذراندن دوره آموزشی، نگرش دانشجویان در مورد مسئولیتها و قابلیت اتکای صورتهای مالی سایبرسی شده، تغییر بااهمیتی یافته است. هرچند نتایج پژوهشهای انجام شده در ایران و برخی کشورها متفاوت است و لیکن کلیه پژوهشها در مجموع از نقش آموزش در کاستن از فاصله انتظارهای سایبرسی حمایت می‌کنند.

سایبرس

با این که در قرارداد سایبرسی حدود مسئولیت سایبرس مشخص می‌گردد، لیکن این انتظارها کاهش پیدا نمی‌کند، به نظر شما به منظور کاهش این فاصله انتظارها، آیا نیاز است تا تعهدهای مورد پذیرش سایبرس ذکر شده در قرارداد به اطلاع طیف وسیع استفاده‌کنندگان از اطلاعات سایبرسی شده برسد؟

توکلی

معمولاً قراردادهای سایبرسی از دید استفاده‌کنندگان از صورتهای گزارش سایبرسی پنهان می‌ماند و قراردادها به طور عمده بین سایبرس و هیئت مدیره شرکت تنظیم می‌شود. لذا حدود مسئولیتهای سایبرسان برای تمامی استفاده‌کنندگان روشن نیست، لیکن می‌توان از طریق نهادهایی مانند بانک مرکزی، بورس اوراق بهادار و ... در حد امکان به نوعی فعالان مختلف بازار سرمایه را با مسئولیتهای سایبرسان و مفاهیم پایه‌های سایبرسی و حسابداری آشنا ساخت.

سایبرس

این راهکار به احتمال دشوار به نظر می‌رسد!